

ver „halet“ bagefter i det europæiske økonomiske samarbejde. Dette kan på den anden side blive den politiske faktor, der trækker England ind i „inderkredsen“.

Lauge Stetting.

„Privatbanken gennem hundrede år 1857–1957“. Bind II.

Anmeldelsen af bind I (dette skrift, 1958, nr. 2) sluttede med at udtrykke store forventninger til bind II, omhandlende tiden fra århundredskiftet til nu, idet forfatteren, fhv. departementschef i Statistisk Departement Einar Cohn, kan siges her at spille på hjemmebane.

Forventningerne indfries ved en skildring af dansk bankvæsen i nogle meget vanskelige år, en skildring der p. g. a. forfatterens personkendskab og detailviden om de enkelte situationer gør jubilæumsskriftet til et historisk værdifuldt værk.

Det meget store stof er komprimeret på en heldig måde, idet der kun er uddybet, hvad der refererer sig til de store og skelsættende begivenheder, medens årene imellem disse er behandlet mindre indgående. Visse af intervallerne kunne man dog nok have ønsket taget op til behandling, således fx. tiden under verdenskrig I.

Bindet indledes med en behandling af tiden efter systemskiftet, der er præget af statsmagts stigende indflydelse på den økonomiske udvikling. Skattereformen af 1903, hvor skatteobjekterne blev indtægt, formue og ejendomsskyld i stedet for hartkorn og bygninger, gjorde det muligt for det offentlige at påtage sig nye og hurtigt voksende sociale og økonomiske opgaver. Endnu på denne tid lå skatteprocenten dog mellem 1,3 og 2,5, og lån - navnlig optaget i udlandet - spillede en vigtig rolle for det offentliges finansiering. Dette forhold uddybes interessant og lærerigt med omtale af sammenhængen mellem det inden- og udenlandske

renteniveau, konsekvenserne for betalingsbalancen, likviditeten og udviklingen i erhvervslivet (nationalproduktet steg 2½ gang i tiden 1885–1913). Iøvrigt må man nok medgive forfatteren, at samme resultat kunne være opnået uden betragtelige spild af den udenlandske kapitaltilførsel, hvis man havde ladet erhvervslivet selv låne pengene i stedet for at pumpe dem ud på markedet gennem det offentlige kasser.

Redegørelsen for krisen 1907–08 er særdeles indgående. De principielle betragtninger kan udmærket læses som lærebogstof, fx.: „Udlån skaber indlån, hvis virkelighed afhænger af, at låntagerne, når nedgangen kommer, kan tilbagebetale deres lån og at bankernes aktiekapital og reserver i modsat fald er tilstrækkelige til at dække indlånene“. Dette fik indskyderne i de mindre banker at mærke, da krisen kom. Flere af de under opgangsperioden stiftede banker måtte likvidere, og 3 bankdirektører idømtes frihedsstraffe for at have givet falske oplysninger om deres bankers soliditet bl. a. på tegningsindbydelser til kapitaludvidelse. Disse ansvarsproblemer går forfatteren iøvrigt ikke ind på, men man kan i dag undre sig over, at bestyrelserne i disse banker ikke søgtes gjort ansvarlige efter en (ulovfæstet) regel svarende til Aktieselskabslovens § 47.

Privatbankens stilling var meget anspændt. Dels måtte man konstatere tab på engagementer med de likviderede banker og erhvervsforetagender, dels medførte uroen om banken – specielt forbindelsen med Alberti, der på denne tid afslørede sig som gigantbedrager – at kursen på bankens aktier faldt over 30 points, hvorfor mange indlånere trak deres penge ud. (Denne vevselvirkning mellem faldende aktiekurser og stigende udtræk gør en bank meget mere sårbar end ethvert andet aktieselskab, hvis kurser synker under en nedgangsperiode). Det lykkedes dog banken at ride stormen af ved National-

ver „halet“ bagefter i det europæiske økonomiske samarbejde. Dette kan på den anden side blive den politiske faktor, der trækker England ind i „inderkredsen“.

Lauge Stetting.

„Privatbanken gennem hundrede år 1857–1957“. Bind II.

Anmeldelsen af bind I (dette skrift, 1958, nr. 2) sluttede med at udtrykke store forventninger til bind II, omhandlende tiden fra århundredskiftet til nu, idet forfatteren, fhv. departementschef i Statistisk Departement Einar Cohn, kan siges her at spille på hjemmebane.

Forventningerne indfries ved en skildring af dansk bankvæsen i nogle meget vanskelige år, en skildring der p. g. a. forfatterens personkendskab og detailviden om de enkelte situationer gør jubilæumsskriftet til et historisk værdifuldt værk.

Det meget store stof er komprimeret på en heldig måde, idet der kun er uddybet, hvad der refererer sig til de store og skelsættende begivenheder, medens årene imellem disse er behandlet mindre indgående. Visse af intervallerne kunne man dog nok have ønsket taget op til behandling, således fx. tiden under verdenskrig I.

Bindet indledes med en behandling af tiden efter systemskiftet, der er præget af statsmagts stigende indflydelse på den økonomiske udvikling. Skattereformen af 1903, hvor skatteobjekterne blev indtægt, formue og ejendomsskyld i stedet for hartkorn og bygninger, gjorde det muligt for det offentlige at påtage sig nye og hurtigt voksende sociale og økonomiske opgaver. Endnu på denne tid lå skatteprocenten dog mellem 1,3 og 2,5, og lån - navnlig optaget i udlandet - spillede en vigtig rolle for det offentliges finansiering. Dette forhold uddybes interessant og lærerigt med omtale af sammenhængen mellem det inden- og udenlandske

renteniveau, konsekvenserne for betalingsbalancen, likviditeten og udviklingen i erhvervslivet (nationalproduktet steg 2½ gang i tiden 1885–1913). Iøvrigt må man nok medgive forfatteren, at samme resultat kunne være opnået uden betragtelige spild af den udenlandske kapitaltilførsel, hvis man havde ladet erhvervslivet selv låne pengene i stedet for at pumpe dem ud på markedet gennem det offentlige kasser.

Redegørelsen for krisen 1907–08 er særdeles indgående. De principielle betragtninger kan udmærket læses som lærebogstof, fx.: „Udlån skaber indlån, hvis virkelighed afhænger af, at låntagerne, når nedgangen kommer, kan tilbagebetale deres lån og at bankernes aktiekapital og reserver i modsat fald er tilstrækkelige til at dække indlånene“. Dette fik indskyderne i de mindre banker at mærke, da krisen kom. Flere af de under opgangsperioden stiftede banker måtte likvidere, og 3 bankdirektører idømtes frihedsstraffe for at have givet falske oplysninger om deres bankers soliditet bl. a. på tegningsindbydelser til kapitaludvidelse. Disse ansvarsproblemer går forfatteren iøvrigt ikke ind på, men man kan i dag undre sig over, at bestyrelserne i disse banker ikke søgtes gjort ansvarlige efter en (ulovfæstet) regel svarende til Aktieselskabslovens § 47.

Privatbankens stilling var meget anspændt. Dels måtte man konstatere tab på engagementer med de likviderede banker og erhvervsforetagender, dels medførte uroen om banken - specielt forbindelsen med Alberti, der på denne tid afslørede sig som gigantbedrager - at kursen på bankens aktier faldt over 30 points, hvorfor mange indlånere trak deres penge ud. (Denne vevselvirkning mellem faldende aktiekurser og stigende udtræk gør en bank meget mere sårbar end ethvert andet aktieselskab, hvis kurser synker under en nedgangsperiode). Det lykkedes dog banken at ride stormen af ved National-

bankens hjælp; men krisen havde bevirket en ikke ringe nedgang i dens virksomhed til fordel for de andre hovedbanker. Handelsbanken overtog ved denne lejlighed pladsen som vor næststørste bank.

Skandalen Alberti gennemgås nøje for at klarlægge Privatbankens forhold her til. I politisk, økonomisk og menneskelig henseende er tragedien fængslende behandlet. Privatbanken kommer ind i billedet ved at diskontere de veksler, som Alberti trak på Smørexportforeningens engelske aftagerfirma for såvel stedfundne som fremtidige leverancer. Da banken ønskede sikkerhed for de efterhånden meget store beløb, deponerede Alberti obligationer tilhørende Den Sjællandske Bondestandens Sparekasse, som han var formand for. Obligationerne var behørigt transporteret til ihændeleveren med Albertis og sparekassens bogholders underskrift. Da alt brød sammen for Alberti i 1908 led Privatbanken derfor intet tab, men spørgsmålet var, om man kunne statuere et ansvar for direktionen dels for ikke at have forlangt en fuldmagt fra sparekassen til at pantsætte obligationerne for tredjemands gæld, dels for ikke at have reageret, da Alberti på sparekassens generalforsamling udtalte, at de pågældende obligationer henlå frie og ubehæftede i banken. Direktionen havde ganske vist henvendt sig til Alberti, som forklarede, at referaterne af generalforsamlingen havde gengivet hans udtalelser urigtigt, men herudover foretog man sig intet bortset fra at vedtage at søge engagementet bragt til ophør snarest. Den forundersøgelse, som senere fandt sted, godtgjorde, at der ikke var juridisk grundlag for at rejse sigtelse eller erstatningskrav. Tilbage blev en følelse af, at storbankens ledelse ikke havde magtet sit moralske ansvar, at den havde ladet sig nøje med den bankmæssige sikkerhed og ladet sig dupe af den mægtige justitsminister, der i denne egenskab også var kgl. bankkommissær. Bankrådets formand, den præg-

tige G. A. Hagemann tog sig dette meget nær, hvilket kommer til udtryk i en af forfatteren fundet hidtil ukendt korrespondance mellem Hagemann og direktionen. Konsekvensen var iøvrigt, at banken ydede en vis støtte til genrejsningen af sparekassen.

Grundig er ligeledes analysen af de begivenheder, der i 1920'erne førte til så mange bankers sammenbrud. Lige efter krigen var verdensmarkedspriserne gået voldsomt i vejret for snart efter at falde igen endnu voldsommere, og de til høje priser indkøbte lagre fandt ingen afsætning. Allerede i 1922 måtte den første af hovedbankerne, Diskonto- og Revisionsbanken, rekonstrueres med støtte af Nationalbanken og de andre 3 hovedbanker. Senere samme år kom turen til Landmandsbanken, hvor den gamle aktiekapital tegnedes af staten, som da også besatte flertallet af pladserne i bankrådet. Ordningen varede til 1928, hvilket år Folketinget skulle tage stilling til bankens fremtidige status. Loven, der lod banken overgå til privat aktiebank, vedtoges imod socialdemokratiske ønsker. Dette maner til eftertanke, når man betænker den konkurrence, der kunne være blevet påført de andre banker i tilfælde af, at een af hovedbankerne var blevet statsgaranteret. Statens interesser i banken afvikledes iøvrigt først endeligt i 1952.

De vanskelige forhold for bankerne vedvarede 20'erne igennem. I 1924 standse Diskontobanken sine betalinger; det samlede antal banker, der i dette tidsrum måtte likvidere, udgjorde 32.

Privatbanken led under de samme vanskeligheder som andre banker. Da flere af de industriforetagender, hvori banken vidstes at have interesser, måtte standse virksomheden, medførte det en stigende uro om banken, der på børsen fra juli 1924 manifesterede sig i faldende kurser på dens aktier. Meget store afskrivninger var nødvendige i disse år (i 1925 kunne man ikke lovligt deklare udbytte, da bankin-

spektøren havde forlangt et beløb større end overskuddet hensat til afskrivning på usikre engagementer); men til trods herfor måtte man i 1928 konstatere, at over halvdelen af aktiekapitalen var gået tabt, og at det var nødvendigt at foretage en rekonstruktion.

De forhandlinger der førtes herom med regeringen, gående ud på at overføre de største af bankens usikre engagementer til Landmandsbankens statsgaranterede afviklingsafdeling, endte negativt af indenrigspolitiske årsager, og banken måtte lukke den 28. september. For at kunne fortsætte virksomheden var man herefter henvist til at søge tilvejebragt en rent privat bankmæssig ordning. Dette lykkedes, og den 3. oktober kunne banken igen åbne efter at den gamle aktiekapital var nedskrevet til 20 % og ny ansvarlig kapital på 53 mill. kr. var skaffet til veje. Med det således skabte grundlag vandt banken fuldtud tilliden tilbage, hvorved en genopbygning under ny ledelse muliggjordes.

Den sidste periode af Privatbankens historie rummer ikke så megen dramatik, og forfatteren har foretrukket at lægge hovedvægten på en fremstilling af landets nationaløkonomiske politik fremfor at gå i dybden med det rent bankmæssige. 1930'erne er mere end noget andet tidsrum præget af lovgivningsmagtens indgreb i det økonomiske liv, og kriseforanstaltningerne stillede store krav til banker, krav, der af Privatbanken kunne honoreres i kraft af en dygtig ledelse og konjunkturmedgang. Tiden under og efter verdenskrig II er temmelig stedmoderligt behandlet; dels er disse år knapt så skæbnesvangre i bankmæssig henseende, dels kan der være grund til at vente med at fælde dom, og endelig ville en dyberegående redegørelse medføre en vurdering af den nuværende ledelse, hvad denne udtrykkelig har frabedt sig.

I et slutningskapitel trækker forfatteren hovedlinjerne op i udviklingen gennem de

100 år. Kapitlet er i sig selv vidnesbyrd om den nøgternhed og objektivitet, der sammen med forfatterens viden har gjort det muligt for ham at udarbejde et så værdifuldt værk.

Troels Jungersen.

1. **George Frederick: Introduction to Motivation Research.** Business Bourse Publishers. New York 1957. 230 sider. \$ 4.75.

Motivanalyser har allerede for et par år siden holdt sit indtog her i landet og indtager nu ikke længere nogen særstilling blandt de analyseformer, der anvendes i marketingsarbejdet på det danske marked.

Dette faktum har medført, at der er stigende interesse for og nogen diskussion om motivanalyse. Og dermed er der også et latent behov for saglig orientering om emnet, uden at der på dansk findes nogen særlig litteratur derom.

På baggrund af de her nævnte forhold lyder en titel som „Introduction to Motivation Research“ ret forlokkende, og forhåndsformodningen er for, at teksten bag en sådan titel dækker det førnævnte behov, så meget mere som forfatteren ifølge smudsomslagets tekst tilsyneladende er en erfaren mand indenfor marketingsområdet.

Bogen kan groft deles i tre hovedafsnit:

- 1) Argumentation for M.R. og tilbagevisning af angreb på anvendelsen af M.R.
- 2) Gennemgang af M.R. analyseteknikken.
- 3) Påvisning af M.R.'s praktiske anvendelighed.

Denne 3-delning, der er anmelderens, følges ikke helt stringent af forfatteren, som imidlertid heller ikke holder sig til sine egne kapitelinddelinger. Det er en væsentlig fejl ved denne bog, at den mangler systematisk opbygning og gen-